

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Työryhmän analyysiin ei ole huomauttamista. Lainsäädäntömuutosten tarve suhteessa direktiiviin on arvioitu perustellusti. Esitys tulisi saattamaan kansallisen lainsäädännön sopusointuun direktiivin kanssa.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

-

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

Ehdotus on pääosin perusteltu. Tehtävä kuuluu jo nykyisin poliisille, tosin aika rajattuna. Esityksen hyväksyminen laajentaisi poliisin velvollisuutta varsin merkittävästi. Sääntely ei ole lainsäädäntöteknisesti radikaali, mutta painottaa uudella tavalla poliisin velvollisuutta tunnistaa haavoittuvuus, joka on kuitenkin tyypillistä juuri lähisuhdeväkivallassa ja seksuaalirikoksissa. Arviointivelvollisuuden ulottaminen todistajaan on perusteltavissa. Sen sijaan arviointivelvollisuuden ulottaminen huollettavaan laajentaa poliisin velvollisuutta lastensuojelun alueelle. Poliisilla on toki myös lastensuojelulain 25 §:ssä säädetty velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Myös lähestymiskieltoa on mahdollista hakea huollettavankin intressissä jo nyt. Tätä kohtaa esityksessä on syytä arvioida uudelleen erityisesti poliisin ja lastensuojeluviranomaisten lausuntojen pohjalta.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

Säännös ei olisi helposti sovellettava. Epäilyni liittyy tekijän tarkoituksen osoittamiseen. Tahallisuus levittämiseen on helposti osoitettavissa. Miten näytetään toteen tarkoitus saada muut henkilöt vahingoittamaan toisen terveyttä? Työryhmä on tunnistanut ongelman. Hakisin johtoa vainoamisen tunnusmerkistöstä. Esitän sääntelyä, jossa terveyden vahingoittamisen tarkoituksen sijasta

käytetään sanamuotoa "levittää ... tavalla, joka on omiaan saattamaan muita henkilöitä vahingoittamaan toisen terveyttä." Tahallisuus kohdistuisi siihen, että tekijä pitää varsin todennäköisenä sitä, että henkilötiedon levittäminen tekijän tavoin oikeudettomasti lukuisten ihmisten saataville tyypillisesti johtaa muita henkilöitä ryhtymään toisen terveyttä vahingoittavaan toimintaan. Arvioinnissa merkitystä olisi henkilötiedon laadulla ja tiedon levittämisen asiayhteydellä. Esittämäni muotoilu täyttää myös laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimuksen, eikä siis laillisuusperiaatteen näkökulmasta poikkea vainoamisen rangaistavuutta koskevasta sääntelystä, jota on pidetty laillisuusperiaatteen kriteerit täyttävänä.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

Ehdotus on kannatettava, eikä lisää merkittävästi poliisin työtä.

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

Ehdotus on kannatettava.

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

Ehdotus on kannatettava.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

Tämäkin ehdotus on kannatettava. Huolena on kuitenkin se, missä määrin hyvinvointialueiden säästöpainee vaikuttavat keskusten tosiasiallisiin toimintamahdollisuuksiin.

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

Ehdotus on ilman muuta kannatettava.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Esitys lisää poliisien työmäärää. Taloudellisten vaikutusten osalta minulla ei ole suurempaa viisautta kuin työryhmällä. Uudet tehtävät on otettava vakavasti päätettäessä poliisin ja muiden viranomaisten määrärahoista. Ei ole mitenkään kestävää lisätä tehtäviä ja samalla supistaa tehtäviin käytettävissä olevaa työvoimaa. Direktiivin asianmukainen täytäntöönpano ei ole vain lakien säätämistä. Samalla on taattava viranomaisille tosiasialliset mahdollisuudet toteuttaa direktiivin tavoitteita. Esityksen perusteella en ole täysin vakuuttunut siitä, onko viranomaisten huoli resurssien riittävydestä otettu riittävän painokkaasti huomioon.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

Esitys lisää viranomaisten mahdollisuuksia yhteistyöhön ja sen voi hyvin perustein olettaa tehostavan viranomaisten työtä. Esitys on aika lailla poliisipainotteinen. Olennaista on kuitenkin huolehtia yhteistyön sujumisesta käytännössä. Siihen auttaa muun muassa yhteinen koulutus ja yhteiset tilaisuudet, joissa yhteistyön muotoja ja niiden toimivuutta toistuvasti pohditaan. Tämän uskallan kirjoittaa aiemmin tutkintayhteistyötä syyttäjänä poliisin ja muiden viranomaisten kanssa tehneenä.

Esityksessä on unohdettu lähes kokonaan rikoksen uhreja auttavat asianajajat ja muut oikeudenkäyntiasiamiehet. Heidät on kuitenkin välttämättä otettava mukaan asianomistajan tarvitsemien tukitoimien arviointiin. Näin siksi, että tukitoimien arviointi on liitetty kiinteästi rikosprosessiin, jossa avustajat toimivat asianomistajien oikeuksien ajajajina. Asianajajien salassapotovelvollisuus, asianosaisen oikeus avustajaan ja asianajajien kouluttautumisvelvollisuus on esityksessä mainittu, mutta ei ole sanottavasti konkretisoitu, mikä on avustajan rooli tukitoimien tarpeen arvioinnissa.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Onnistuessaan esityksen tuomat uudistukset parantavat mahdollisuuksia puuttua seksuaalirikoksiin ja lähisuhdeväkivaltaan. Riskinä on kuitenkin voimavarojen riittävyys. Poliisi, syyttäjälaitos ja tuomioistuimet eivät säästyne määrärahalleikkauksilta. Pahimmillaan esimerkiksi poliisille säädetyt uudet velvollisuudet voivat jopa viivyttää esitutkintaa. Riskinä on myös se, ettei uudistusta saada voimavarojen rajallisuuden vuoksi vietyä halutulla tavalla poliisin ja muiden viranomaisten kenttätoimintaan.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Esitys parantaa ainakin säädösten haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asemaa, parhaassa tapauksessa myös käytännön toiminnan tasolla.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

Näkemykseni käyttökelpoista vaihtoehtoista tapaa ei ole esitettävissä.

Lapsirauharikoksen sääntelystä olen työryhmän kannalla. En kannata erilliskriminalisointia enkä uuden rangaistuksen koventamisperusteen säätämistä.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Työryhmän näkemykset ovat perusteltuja.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Kyseessä on hyvin perusteellinen mietintö, etenkin kansallisen lainsäädännön muutostarve suhteessa direktiiviin on hyvin yksityiskohtaisesti käsitelty.

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Jatkossa olisi syytä pohtia myös sitä, millä keinoilla voitaisiin parantaa näytön hankkimista lähisuhdeväkivallasta. Asianomistajan kieltäytymisoikeus romuttaa monessa tapauksessa syyttäjän mahdollisuudet näyttää rikos toteen. Esiitys parantaa kyllä tilannetta, koska asianomistajalle suunnatut tukitoimet voivat osaltaan vaikuttaa siihen, että asianomistaja on valmis kertomaan häneen kohdistuneesta rikoksesta esitutkinnassa ja vielä sitä seuraavassa oikeudenkäynnissäkin. Voisi olla perusteltua lisätä esitettyyn ETL 11:9 b §:ään velvollisuus arvioida henkilöön kohdistuvien pakkokeinojen eli pidättämisen ja vangitsemisen tarvetta. Sellainen pakkokeino olisi tehokas tapa varmistaa se, ettei rikoksesta epäilty vaikuta asianomistajan ja todistajan kertomuksiin esitutkinnassa.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Tolvanen Matti
Itä-Suomen yliopisto